

ВІЙСЬКОВИЙ ЧИННИК В АМЕРИКАНСЬКО-ФІЛІППІНСЬКОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ В СПРАВІ ЗМІЦНЕННЯ БЕЗПЕКИ В АТР

Стаття присвячена дослідженню військового чинника, який визначає американсько-філіппінське співробітництво в рамках національної безпеки. Розглянуто процес перетворення Філіппін у військову базу США в Тихоокеанському регіоні та визначення ролі цієї бази в регіональній і світовій політиці Штатів. Автором проаналізовано і узагальнено основні тенденції розвитку американсько-філіппінських відносин, розкрито їхню практичну значимість для АТР.

Ключові слова: військова доктрина, національна безпека, Філіппіни, Сполучені Штати Америки.

Данная статья посвящена исследованию военного фактора, который определяет американско-филиппинское сотрудничество в рамках национальной безопасности. Рассмотрен процесс преобразования Филиппин в военную базу США в Тихоокеанском регионе и определение роли этой базы в региональной и мировой политике Штатов. Автором проанализированы и обобщены основные тенденции развития американско-филиппинских отношений, раскрыто их практическую значимость для АТР.

Ключевые слова: военная доктрина, национальная безопасность, Филиппины, Соединенные Штаты Америки.

This article is devoted to the study of the military factor that defines the US-Philippine cooperation in the framework of national security. The process of transformation of the Philippines in the U.S. military base in the Pacific region and the role of the base in the regional and world politics States. The author analyzes and summarizes the main trends in the development of US-Philippine relations, revealed their implications for Asia-Pacific.

Key words: military doctrine, national security, Philippines, United States of America

Співпраця США та Республіки Філіппіни включає в себе досить багатий спектр, який охоплює політично-економічний, соціальний та, звичайно ж, військовий напрями. США виступає протектором зовнішньої і внутрішньої безпеки Філіппін та впроваджує активні заходи щодо стабілізації політичної ситуації, збереження демократичного ладу Філіппін. Адже саме в сенсі розвитку демократичних політичних форм Філіппіни є найбільш прогресивною країною в регіоні, де встановлена президентсько-парламентська демократія американського типу.

Сполучені Штати та Філіппіни – не нові партнери. Вони разом були під час Другої світової війни, захищаючи демократичні свободи. Сьогодні ці дві країни співпрацюють у декількох напрямках: від подолання бідності на Філіппінах до створення різних світових організацій, над ідеями, як прискорити економічний розвиток, допомагають жертвам катаклізмів чи воєн, борються за людські права, переслідують екстремізм, тобто мають однакову

точку зору на те, яким має бути світ. США підтримують урядову ініціативу Філіппін боротися з корупцією, проводити законодавчу реформу, знижувати бідність та створювати можливості для народу.

Мета дослідження полягає в тому, щоб розкрити динаміку і спрямованість американської військової доктрини щодо Філіппін та її вплив на внутрішній розвиток країни.

Слід зазначити, що значний внесок у вивчення загальних і регіональних проблем американської політики у радянський період історії, і, особливо, після утворення суверенної держави зробили українські дослідники (С. І. Аппатов, Б. М. Гончар, Я. Р. Дашкевич, Є. Є. Камінський, Б. І. Канцелярук, В. М. Кириченко, М. В. Коваль, І. М. Коваль, І. О. Мінгазутдінов, В. І. Нагайчук, С. В. Пронь, Ю. І. Нипорко, О. В. Потехін та ін.).

Систематичне вивчення історії Філіппін у радянській історіографії пов'язане з ім'ям видатного дослідника, засновника школи вивчення Південно-Східної Азії О. А. Губера. Аналізу американсько-

філіппінських відносин у контексті суперечностей в політичних та фінансових колах США, присвячені дослідження О. Г. Баришнікової, Ю. О. Левтонової М. О. Савельєва.

В американській історіографії глибокий аналіз політичної та соціально-економічної історії Філіппін, а також виявлення сутності американської політики на архіпелазі детально висвітлюється в монографіях В. Перло, Дж. Маріона, У. Фостера.

Однак питання боротьби з тероризмом на Філіппінах та зміцнення їхньої національної безпеки у контексті американо-філіппінського військового співробітництва в зазначеній літературі висвітлено недостатньо, тому автор цієї статті ставить своєю метою приділити увагу зазначеній проблемі.

На початку червня 2012 року відбулася двостороння зустріч президента США Обами та президента Філіппін Аквіно з метою розширення співробітництва. Йшлося про те, щоб якомога ефективніше працювати з питань безпеки, економічної незалежності, обміну людськими ресурсами та про інші регіональні питання. Також був згаданий і Міленіум Челендж Грант (фінансова допомога, надана Сполученими Штатами уряду Філіппін, у розмірі 434 млн доларів), який мав прискорити розвиток економіки та її можливості всередині країни.

Варто зазначити, що в 90-ті роки Філіппіни, як і більшість країн регіону, опинилися в скрутній ситуації, оскільки частка їхнього ВВП, що постачалася на експорт, була значно вищою за середні показники, характерні для розвинених країн, і свідчила про гіпертрофовану залежність від зовнішнього ринку. У середині 90-х рр. на Філіппінах вона становила 36 % [1].

В умовах світової кризи XXI століття, уряд проводив політику, спрямовану на поглиблення регіонального ринку облігацій, з метою зниження залежності від банківського фінансування, яка може захистити країну від мінливості майбутніх потоків капіталу. Стихійне проникнення кризових явищ у структуру фінансових ринків могло не тільки зупинити цей процес, але й сприяти його значній трансформації аж до згорання інтеграційних зв'язків або ж відсунення їх на більш пізній термін. Попри за все, США залишаються головним інвестором в економіку Філіппін, джерелом фінансових ресурсів і економічної допомоги, зокрема, багатомільйонне американське «вливання», призначене для врегулювання ситуації на острові Міндао [2]. Таким чином, завдяки «фактору США» в економіці Філіппін спостерігається рекордний за останнє десятиліття приріст ВВП – на 7,2 % і досить послідовне виконання урядових програм щодо економічної лібералізації. Через призму державних програм, США працюють над пришвидшенням якісного росту економіки на Філіппінах [3].

У січні 2012 року сенатори Мак Кейн, Ліберман, Вайтхаус та Айоте відвідали Філіппіни, де вони зустрілися з президентом Аквіно, секретарем з питань безпеки Дель Розаріо, іншими представниками політичної еліти країни та висловили

підтримку філіппінському народові у питанні свободи пересування, а також побажали мирного вирішення конфліктних питань та завірили у своїй подальшій допомозі [4].

Досить динамічно розвиваються відносини і у військовій сфері. Філіппіни є союзником США в рамках Договору про взаємну оборону, що був укладений у 1951 році [5, р. 14]. Хоч у 1992 р. американські військові бази на Філіппінах, що вважалися необхідною противагою радянським базам у В'єтнамі, було закрито, філіппінський уряд дозволив ВМС США використовувати ремонтні доки колишньої американської бази в Субік Бей на комерційній основі. Ці дві країни мають спільні стратегічні інтереси і на Філіппінах в значній мірі спираються на систему зовнішньої безпеки Сполучених Штатів. Союзники вже давно проводять спільні військові дії для зміцнення бойової готовності Збройних сил Філіппін та їхню здатність реагувати на загрози, а також для підтримання взаємодії ВПС Філіппін і збройних сил США.

Угода дружніх військ (УДВ), що дозволяє спільні філіппінсько-американські військові дії, була підписана між двома країнами у 1998 році та ратифікована філіппінським сенатом у 1999 році. За цією угодою бази Кларк і Субік Бей знову почали використовувати для військових тренувань.

Після терористичних актів у США (вересень, 2001 рік) адміністрація Буша проголосила Філіппіни, з її ісламістською терористичною мережею, фронтовою лінією у боротьбі проти тероризму. Сполучені Штати визнали Філіппіни головним союзником, що не є членом НАТО (6 жовтня 2003 р.), після того, як президент Арройо оголосив про підтримку Манілоу американського вторгнення в Ірак.

Американська військова присутність продовжувала залишатися на обмежених засадах після закриття військових баз на Філіппінах. У 2002 році Філіппіни стали важливою базою у війні США проти світового тероризму в Південно-Східній Азії. Адміністрація президента Арройо підписала військово-транспортну та оборонну угоди, що дозволяли Сполученим Штатам використовувати на Філіппінах бази постачання для військових операцій у регіоні. У цей же час спецназ США був розміщений на архіпелазі Сулу, який простягається від острова Мінданао на півдні Філіппін, з метою забезпечення підтримки ВВС Філіппін у боротьбі з тероризмом. Протягом майже десятиліття спільні навчання, спрямовані в першу чергу проти ісламістських терористичних груп на Сулу і Західному Мінданао, значно послабили міць терористів. У 2011 році військово-співробітництво стало зміщувати фокус у бік потенційної зовнішньої загрози в Південно-Китайському морі.

У липні 2011 року, сенатор Джон Вебб, голова сенатського комітету з питань південно-азійських та тихоокеанських відносин, наголошував на необхідності Державною Радою активізувати додаткове військово-втручання, у світлі нещодавніх конфліктів між Китаєм та Філіппінами у Південно-Китайсь-

кому морі. Пригадаємо, що між Китаєм, В'єтнамом, Філіппінами, Малайзією і Брунеєм не вирішена територіальна суперечка за острови Спратлі. Втім, виходячи з тлумачень Зінгера і Геллера, між Китаєм і його сусідами можливе мирне співіснування: за умови паритету – пов'язаності економік [6].

У листопаді 2011 року, представник Держдепартаменту США Едвард Ройс у листі до секретаря з питань ВМФ Філіппін Рея Мабуса висловив надії щодо більшої підтримки Філіппін на морі. Адже з 1991 року військово-морські бази Clark Air Base та Subic Bay Naval Base були життєво важливі для демонстрації сили в західній частині Тихого та Індійського океанів, на Близькому Сході. США прагнули до безперешкодного доступу до обох об'єктів. Одним із кроків Ройс вбачає надання Філіппінам своїх кораблів класу Гамільтон, які вони й придбали в 2011 році [7]. Окрім того, Філіппіни, у зв'язку з підтримкою принципу режиму глобального ядерного нерозповсюдження та роззброєння, підписали Глобальну ініціативу в боротьбі з актами ядерного тероризму, яка була започаткована Росією та США в червні 2006 року [8].

«Балікатан» (Пліч-о-пліч) є найбільш масштабним із кількох щорічних американсько-філіппінських спільних військових навчань. Перше таке навчання відбулося в 1991 році, однак, «Балікатан» було призупинено у 1995-1999 роках. Як і більшість дій американської військової присутності на Філіппінах, «Балікатан» містить велику гуманітарну складову. У 2010-2011 роках кілька навчань, в кожному з яких брали участь близько 2000 солдатів філіппінської армії і 6000 військовослужбовців США, включали в себе такі види діяльності: підготовка до бою, порятунок, евакуація та догляд за жертвами, знешкодження та утилізація бомб, вправи морської безпеки, подолання стихійних лих, спільні командні дії. Під час навчань «Балікатан» було відремонтовано декілька шкіл та відновлено поставки приладь до них. Також було збудовано спеціальні загороджувальні системи на випадок повені. У 2012 році до переліку вправ включили спільні бойові навчання на узбережжі острова Палаван, що найближче знаходиться до спірних островів Спратлі і поряд найбільшого нафтового родовища. Американські солдати і морські піхотинці з цих організацій готували філіппінську армію для взяття під контроль родовища нафти і газу та бурові установки. У майбутньому деякі зі спільних навчань будуть включати в себе близько 20 учасників із інших країн Південно-Східної Азії. Незважаючи на це, філіппінські і американські чиновники заперечують, що діяльність навчань спрямована саме проти Китаю. Китайський уряд підняв клопотання з приводу їхньої реальної цілі і припустив, що вони можуть сприяти провокаційному ходу подій на Філіппінах, які можуть дестабілізувати ситуацію в регіоні [9].

Зокрема, не залишається непоміченою і загроза з боку ісламістських терористичних організацій Абу-Сайяф і Джемаа Ісламія, які мають зв'язок з

Аль-Каїдою. Абу Сайяф (ГАС) невелика, насильницька ісламістська група, що діє в основному на архіпелазі островів Сулу. На своєму рахунку група має захоплення заручників, численні вбивства та вибухи. ГАС має священні зв'язки з індонезійською терористичною організацією Джемаа Ісламія (ДІ), регіональними терористичними організаціями [10].

На початку 2000-х років під керівництвом Каддафі Джанджалані Абу-Сайяф стала діяти більш ефективно як терористична організація. Джанджалані були розроблені плани вибухів у містах, поліпшення зв'язків із угрупованнями сепаратистського типу, Ісламським фронтом звільнення Моро (MILF) і налагоджена співпраця з ДІ. Джанджалані також знову підкреслив релігійну орієнтацію ГАС. У лютому 2004 році здійснено підірив парому в Манільській бухті, в результаті якого загинуло більше 100 чоловік, було встановлено відповідальність за це Абу Сайяфа і Руха Раджи Сулеймана (РРС), що складається з філіппінських мусульман-біженців Маніли [11]. У лютому 2005 році ГАС і РРС здійснювали одночасні вибухи в трьох містах, в яких загинули 16 людей, у тому числі один напад був орієнтований на посольство Сполучених Штатів.

Незважаючи на свої досить ефективно проведенні атаки в середині 2000-х рр. і вбивство Джанджалані у перестрілці з урядовими військами в 2006 році, діяльність Абу-Сайяф починає слабнути. Групою скоєно більше трьох десятків викрадень і вбивств у 2009-2010 рр., відповідальні за більш ніж 10 відносно невеликих вибухів на островах Басилан, Холо і в Західному Мінданао [12]. У 2011 році успішні терористичні акти, що можливо могли бути пов'язані із ГАС або іншими неконтрольованими елементами із радикально налаштованих груп, включають в себе вибух у готелі в місті Замбоанга (Мінданао), внаслідок якого було поранено 11 осіб, вибух у Котагато Сіті, де загинуло двоє осіб. У березні 2012 р. філіппінська поліція оголосила, що бомба, яка вибухнула в комерційному районі в Холо, убивши двох філіппінців, швидше за все – робота Абу-Сайяф [13]. Філіппінські військові, за сприяння США, рішуче вдарили по місцям розташування терористів в останні роки. У листопаді 2011 року філіппінська поліція заарештувала члена Абу-Сайяфа Хусейна Ахаддіна. Ахаддін пов'язувався із шістьма вибухами з 2002 року, в тому числі з тим, який вбив бійця американських Зелених Беретів. У лютому 2012 році збройні сили Філіппін стверджували, що вбили або серйозно поранили ключових членів Джемаа Ісламія, регіональних лідерів на острові Холо, уродженців Малайзії. Крім того, двоє інших старших Ісламістських бойовиків, лідери філіппінської ГАС і сингапурської ДІ, і 12 бійців за повідомленнями, були вбиті в авіаударі [3].

Таким чином, спільні операції призвели до значного послаблення сили Абу-Сайяфа, зменшуючи її розмір приблизно від 1000 до 400 осіб [14]. Майже всі ключові особи та лідери цього угруповання були вбиті або захоплені в полон. Проте, не

дивлячись на це, що Абу-Сайяф і досі є ключовою терористичною загрозою, що може підірвати безпеку на Філіппінах і в Південно-Східній Азії або в будь-якій іншій частині планети [15].

Починаючи з 2002 року, до програми встановлення миру й демократії в Азії були включені спільні спеціальні операції JSOTF-P (складається з ударних одиниць спецназу США та ВПС, морської піхоти та інших американських військовослужбовців). З середини останнього десятиліття близько осіб персоналу (у порівнянні з майже 2000 осіб в 2003 р.) асистують і допомагають двом філіппінським регіональним бойовим арміям в Сулу і Мінданао [16].

Відповідно до заборони Конституцією Філіппін розміщення всередині країни іноземних бойових військ, Вашингтон і Маніла домовилися про спеціальні правила застосування збройної сили. Американські війська, які прибули на Басилан у 2002 р. і Хойо в 2005 р., відігравали підлеглу роль. Командири працюють таким же чином, як і їхні філіппінські колеги, і можуть застосовувати силу тільки у разі потреби захистити себе або коли вони знаходяться під обстрілом. Уряд США витрачає близько 50 млн доларів на рік для підтримки своєї Цільової групи на Філіппінах. З початку роботи місії загинуло 17 військовослужбовців, троє з них загинули від вибуху, а інші – після падіння гелікоптера в небоєвій ситуації [17].

Особливо загострилася проблема мусульманського екстремізму на півдні країни (після зриву в серпні 2008 року переговорів про мир між урядом Г. Арройо та лідерами мусульманської опозиції Ісламський фронт звільнення Маро). Спалах збройного конфлікту є одним із серйозних викликів стабільності політичного режиму.

Значимо також, що філіппінські збройні сили – одні з найслабших серед великих, відносно розвинутих країн у регіоні. Армії не вистачає винищувачів і її флот складається з невеликих, вже застарілих кораблів, деякі з яких використовувалися ще у роки Другої світової війни [18]. Військові аналітики вважають, що потенціал Філіппін на відбиття загроз був ослаблений тривалими війнами проти комуністичних і мусульманських повстань, застарілим обладнанням, політизацією, інституційною корупцією, низькою заробітною платою і низьким моральним духом, особливо серед середньої ланки офіцерів. Багато діючих і відставних військовослужбовців,

за повідомленнями, були звинувачені у підкупі. У лютому 2011 р. колишній міністр оборони Анджело Рейес, якому висувалось аналогічне звинувачення, покінчив життя самогубством.

Президент Аквіно пообіцяв боронити адміністративні реформи, добитися більшого нагляду за закупівлями для ВПК і додаткового фінансування для Народної Армії Філіппін (НАФ). Передбачалося збільшення бюджету більш ніж на 80 %, до \$ 2,4 мільярдів у 2011 р. [19]. Адміністрація Аквіно планує побудувати військовий арсенал країни, який би включав сучасні системи озброєння, за допомогою Сполучених Штатів. Довгостроковий план розвитку потенціалу армії спрямований на розвиток скромного потенціалу стримування для захисту величезних морських кордонів країни та її територіальних претензій у Південно-Китайському морі.

Разом із тим, Хілларі Клінтон відверто говорить про необхідність розширення американської військової присутності в регіоні та зміцнення військової могутності своїх союзників. Є ідеї створити так зване «Міні-НАТО», яке може вирости до розмірів повноцінної військово-політичної організації, в яку могли б увійти Південна Корея, Філіппіни і Таїланд [20, с. 43].

Відповідно можна зробити висновок, що Сполучені Штати та Філіппіни підтримують досить тривалі та надійні відносини. США цінують Філіппіни як давнього та надійного союзника. Ці нації поєднані не тільки спільною історією боротьби у Другій Світовій війні, але й численними домовленостями та договорами. Військовий союз цих двох країн може бути надійною гарантією миру та спокою у Південно-азійському регіоні. Через призму їхніх програм США працює над пришвидшенням якісного росту економіки та стабілізації політичної ситуації на Філіппінах. Політичне, економічне і військово панування Сполучених Штатів переслідує не тільки цілі економічної експлуатації архіпелагу, але й має далекосяжні військово-стратегічні цілі. Американські політики розглядають Філіппіни як найважливіший форпост біля берегів Китаю, як ключ до панування над Тихим океаном. У зв'язку з цими стратегічними цілями повний контроль над архіпелагом є пріоритетним напрямом американської політики на Філіппінах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ткачук Л. М. Територіальна організація господарства Східної та Південно-Східної Азії / Л. М. Ткачук // Східний світ. – 2007. – № 3. – С. 121.
2. Барышнікова О. Г. Юго-Восточная Азия в 2004 г: региональные и страновые аспекты развития / О. Г. Барышнікова, Ю. О. Левтонова, Г. С. Шебалина // Восток. – 2005. – № 5. – С. 155.
3. Philippine Military: Southeast Asia's Most-Wanted Terrorist Killed in Airstrike on Island Camp // Washington Post. – February 2, 2012.
4. Related Congressional Actions [Електронний ресурс] // Офіційний сайт сенатора Вирджинії Джона Вебба. – Режим доступу : <http://webb.senate.gov/newsroom/pressreleases/07-20-2011-04.cfm>.
5. Thomas Lum The Republic of the Philippines and U.S. Interests [Електронний ресурс] / Lum Thomas // Congressional Research Service. – Режим доступу : <http://www.fas.org/sgp/crs/rov/RL33233.pdf>.

6. Вишнеvsька І. Г. Військовий потенціал США і Китаю: протистояння / І. Г. Вишнеvsька // Сходознавство. – 2007. – № 39-40. – С. 29–30.
7. Marlay Ross Government and Politics // A Country Study: Philippines [Електронний ресурс] // Бібліотека Конгресу. – Режим доступу : <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/phtoc.html>.
8. Элринда Базилио. 35-летие филиппино-российских дипломатических отношений: прогресс в великую эпоху перемен / Базилио Элринда // Международная жизнь. – 2011. – № 7. – С. 69.
9. Jim Gomez. U. S., Filipino Forces Plan Drills Near Disputed Area / Gomez Jim // Associated Press. – January 19, 2012; US, Philippines to Hold Joint Military Exercises // China Daily. – March 8, 2012; Liu Tian. Commentary: Proposed U. S. – Philippines Drills Raises Questions about U.S. Intentions in Asia / Tian Liu // Xinhua, January 23, 2012.
10. Preeti Bhattacharji. Terrorist Havens: Philippines // Council on Foreign Relations Backgrounder. – June 1, 2009.
11. Mogato, Manny. Philippine Rebels Linking up with Foreign Jihadists // Reuters. – August 21, 2005.
12. Zachary Abuza. The Philippines Chips away at the Abu Sayyaf Group's Strength / Abuza Zachary // CTC Sentinel. – April 2010.
13. Police Suspect Abu Sayyaf in Philippine Boming // Agence France Presse. – March 4, 2012.
14. Zachary Abuza. Balik-Terrorism: The Return of the Abu Sayyaf Group / Abuza Zachary. – U.S. Army War College, 2005.
15. Delon Porcalla. 500 U.S. Soldiers in Phl to Fight Abu Sayyaf, JI / Porcalla Delon // The Philippine Star. – November 17, 2011.
16. Adrienne Mong. U.S. Troops 'Presence in the Philippines Altruistic / Mong Adrienne // NBC News. – October 2, 2010.
17. Jim Michaels. Philippines a Model for Counterinsurgency / Michaels Jim // USA Today. – March 30, 2011.
18. Ian Storey. China and the Philippines: Implications of the Reed Bank Incident / Storey Ian // China Brief. – May 6, 2011.
19. Dr. Renato Cruz De Castro and Walter Lohman. U.S. – Philippines Partnership in the Cause of Maritime Defense / Renato Dr. // Heritage Foundation Backgrounder, no. 2593. – August 8, 2011.
20. Армен Оганесян. Тихоокеанский вектор США: «Я приду и тебя обойму» / Оганесян Армен // Международная жизнь. – 2011. – № 12. – С. 43.

Рецензенти: **Пронь С. В.**, д.і.н., проф.;
Шкляж Й. М., д.і.н., проф.

© Підберезних І. Є., 2012

Дата надходження статті до редколегії 8.12.2012 р.

ПІДБЕРЕЗНИХ Інна Євгенівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Чорноморського державного університету ім. Петра Могили.